

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-4232-45/2023. számú ügyben

Az iskolaörség rendszerének átfogó vizsgálata során a Szegedi Szakképzési Centrum József Attila Általános Iskola és Szakképző Iskolában tett helyszíni látogatással összefüggésben

(előzményi ügy: RI-AJBH-698/2023)

*Előadók: Dr. Wildner Domonkos
Dr. Martikán Erzsébet
Dr. Kotroczó Luca*

Érintett szervek: - Szegedi Szakképzési Centrum József Attila Általános Iskola és Szakképző Iskola, Szeged
- Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztály Iskolapartnerségi Osztály
- Csongrád- Csanád Vármegyei Rendőr-főkapitányság

2023.

A vizsgálat megindítása

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) alapján a Rendőrség a nevelési-oktatási intézmények rendjének fenntartását – a nevelési-oktatási intézmény területén tanítási időben – iskolaőrség útján biztosíthatja. A nevelési-oktatási intézmény kérésére, együttműködési megállapodás alapján intézményenként egy fő, a Rendőrség munkavállalói állományában lévő iskolaőr látja el szolgálatát.

Az iskolaőr a rendőrségi törvényben meghatározott feladatokat ellátó, kényszerítő eszközzel felszerelt, sajátos jogokkal felruházott, szolgálati egyenruhával és szolgálati igazolvánnyal rendelkező személy, aki az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervvel munkaviszonyban áll. Feladata, hogy az adott intézmény tanulói, pedagógusai, a nevelő és oktató munkát közvetlenül segítő alkalmazottai biztonságát sértő vagy veszélyeztető cselekményeket megelőzze, azokkal szemben megfelelően intézkedjen, biztosítva ezzel a köznevelési feladatok zavartalan ellátását. Az iskolaőr az Országos Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: ORFK) irányítása alatt működik, intézkedéseinél az Rtv. szerinti jogorvoslati rendszer érvényesül. A 2020. szeptember 1-jétől működő iskolaőrség tevékenysége – lévén az intézkedéskezdeményszerzési és kényszerítőeszköz-alkalmazási lehetőséggel rendelkezik a diákokkal szemben – markánsan érinti a nevelési-oktatási intézményben tanuló gyermekek alapvető jogait.

Vizsgálati és eljárás-indítási lehetőségeimet az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. §-a határozza meg. E § (1) bekezdésének f) pontja szerint vizsgálati hatáskörömbé tartoznak a rendvédelmi szervek. E § (4) bekezdése rögzíti továbbá *ex officio* eljárási jogosultságomat. A hivatkozott jogszabályhely szerint a hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszasság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat. Mindemellett kiemelendő, hogy – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordítok a gyermekek jogainak a védelmére.¹

A fentiekre tekintettel a Csongrád-Csanád vármegyei iskolákban szolgálatot teljesítő iskolaőrök tevékenységének átfogó vizsgálata céljából 2023. november 7-én hivatalból vizsgálatot indítottam.

A hivatalból indított vizsgálat keretében munkatársaim – az Ajbt. 21. §-ának (1) bekezdés d) pontja, valamint 22. §-a alapján, helyszíni látogatás keretében – több olyan oktatási intézményt is felkerestek, illetve a jövőben fel fognak keresni, amelyekben iskolaőr működik. Ebben a jelentésben a *Szegedi Szakképzési Centrum József Attila Általános Iskola és Szakképző Iskolában* szolgálatot teljesítő iskolaőr tevékenységét érintő helyszíni látogatás megállapításait összegzem.

A látogatás időpontja: 2023. november 7.

A látogatás résztvevői:

- Dr. Kozma Ákos, az alapvető jogok biztosa;
- Dr. Wildner Domonkos, rendészeti főigazgató;
- Dr. Martikán Erzsébet;
- Dr. Kotroczó Luca;
- Gábor Brigitta.

¹ Ajbt. 1. § (2) bekezdés b) pont

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- Az emberi méltósághoz való alapvető jog [Alaptörvény II. cikk];
- Az oktatáshoz való jog: „Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.” [Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdés];
- A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga: „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.” [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés];
- A testi és lelki egészséghez való jog: „Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.” [Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdés].

Az alkalmazott jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye;
- A Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény, (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény);
- Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.);
- A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény, (a továbbiakban: Gyvt.);
- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Köznev. tv.);
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.);
- A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.);
- A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény (a továbbiakban: Hszt.);
- A rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet (a továbbiakban: Szolgálati Szabályzat);
- Az iskolaőrökről szóló 27/2020. (VII. 17.) BM rendelet (a továbbiakban: BM rendelet)
- Az iskolaország tevékenységéről szóló 19/2020. (IX. 10.) ORFK utasítás (a továbbiakban: ORFK utasítás).

A megállapított tényállás

Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Rendészeti Főigazgatóságának (a továbbiakban: Hivatal) munkatársaival együtt a **Szegedi Szakképzési Centrum József Attila Általános Iskola és Szakképző Iskolában** az (6723 Szeged, Gyík utca 3.; a továbbiakban: Iskola) intézményvezető, valamint az Iskolában szolgálatot teljesítő iskolaőr fogadott, akik beszámoltak az iskolaőri tevékenységgel kapcsolatos tapasztalataikról, észrevételeikről.

Az iskoláról

Az Iskola Pedagógiai Programjában rögzíti, hogy Szegeden 1989-ben alakult meg az intézmény a Dolgozók Általános Iskolájából. Az 1989 utáni társadalmi gazdasági változás következményeként megjelenő munkanélküliség a munkaerőpiac működésére hívta fel a lakosság figyelmét. A jövedelmi egyenlőtlenségek növekedése és a többgyermekes családok elszegényedése növelte a bizonytalanságot a jövőképet illetően. Az iskolázottsági mutatók

javítása, a szakképzettség megszerzése lehetőséget jelentett a munkaerőpiacon való megfelelő pozíció elnyerésére. Az Iskola azoknak a serdülőknek a képzését vállalja fel, akik a konvencionális iskolarendszerből különböző okok miatt lemorzsolódtak. Fontos célkitűzése az intézménynek, hogy alapfokú iskolai tanulmányaikat a diákok befejezzék, és teljes értékű szakmai végzettséget szerezzenek az intézmény által biztosított 6 különböző szakma egyikében, vagy más szakképző iskolában vigyék tovább tanulmányaikat és további ismereteket szerezzenek szakmájukhoz kapcsolódóan.

Ennek eredményeképp olyan képzési formák elindítására törekedett az intézmény, amely felkészült arra, hogy az eddig az iskolákból kimaradt gyermekek és fiatalok problémáira reagáljon, ezzel elősegítve az addig kirekesztett csoport szakképzettségének gyakorlati megvalósítását. Így született meg 1990-ben a speciális szakképzés. Ezt a képzési formát elsődlegesen olyan intézmények vezették be, amelyek a fent említett folyamatok által érintettek voltak, továbbá olyan iskolák jelezték részvételüket, ahol gyakori mintázatot mutatott a tanulók azon csoportjának a megjelenése, akiket 1990 után más iskolák már többszörösen elutasítottak.

1992-től az Iskola vállalta fel a tanulásban akadályozottak képzését is, azok számára, akik elvégezték az eltérő tantervű általános iskola 8. osztályát. 1998-tól lehetőség nyílt az addigi betanított munkás képzés helyett az Országos Képzési Jegyzékben megtalálható szakmák elsajátítására is. 2001-ben működésbe lépett az intézményben a kerettanterv szerinti felzárkóztató oktatás egyéves, majd később kétéves változata is. Ez a képzési forma a 16. évet betöltött, de az általános iskolát be nem fejezett diákok számára nyújt alkalmat a hátrányaik megszüntetésére, valamint a képzés elvégzése után a szakképzésbe való csatlakozásra.

A 2003/2004-es tanévtől új iskolaépületbe költözött az intézmény, amely immáron megfelelő körülmények kialakítását tette lehetővé a tantestület feladatellátásához. A korábbi épület egy nevelőotthonból átalakított épület volt. Jelenleg egy lakótelepi paneliskola épületében és egy külterületi iskola épületében történik a képzés, ezáltal két telephelyen valósítja meg az intézmény a kitűzött céljait. A paneliskolában elsősorban közismereti oktatás folyik, a külső telephelyen pedig műhelyeket építettek, és elsősorban a gyakorlati képzéseket tartják.

2007 szeptemberétől az Iskola fogadta a szegedi deszegregációs program keretében megszüntetett szegregált iskola tanulóit. A moduláris rendszerű OKJ bevezetése ismét jelentős változásokat hozott az intézmény képzési palettáját illetően, lehetővé vált a sajátos nevelési igényű tanulók számára a rész-szakképesítés megszerzése. Ezáltal lehetőséget tudnak biztosítani a rosszabb képességstruktúrájú gyermekek számára is OKJ-s szakma megszerzésére.

2009. július 1-től az intézmény szakképzés-átszervezés keretében két másik szakképző intézménnyel együtt közös igazgatás alá került, így egy négy telephelyes intézmény tagintézményévé vált az Iskola. A 2010/2011-es tanévtől az intézmény elindította az akkori Köznevelési Törvény által lehetővé tett előrehozott szakképzést.

2015-ben az intézmény a *Szegedi Szakképzési Centrum* tagintézményévé vált.²

Az intézményvezető beszámolt arról, hogy az Iskolában 320 fő tanul nappali tagozaton. Az intézményben további 380 felnőtt részesül levelező oktatásban. Az intézményvezető tájékoztatást adott arról, hogy egy pedagógusasszisztens, egy gyógypedagógus, egy mentálhigiénés szakember, egy pszichológus és 60 pedagógus végzi nappali tagozaton oktató-nevelő munkáját az Iskolában.

² <https://jaiszeged.hu/rolunk/tortenet> (letöltve: 2023.11.13.)

Az iskolaörnek az Iskola területét, körülbelül 5500 négyzetmétert kell bejárnia. A főépület 3 szintből áll, továbbá tartozik hozzá egy tornacsarnok, egy kültéri sportpálya, egy udvar és egy parkoló is.

Az Iskola tagja a Dobbantó programnak, aminek keretei között a szakképző iskola előkészítő évfolyamán alapkompétencia-fejlesztés valósul meg, ennek megfelelően mentoroktató közreműködő munkájával együttesen minden diák egyéni, tehát a saját képességeihez és terveihez illeszkedő fejlesztésben részesül.

Az intézmény törekszik az élményközpontú oktatásra, amelyhez egy szimulációban gazdag eszköztár segíti a tantestületet. Fontosnak tartják az értékközvetítés és az esélyegyenlőség elvét, ennek megfelelően differenciált fejlesztés mentén segítik elő a gyermekek tudásbeli és szociális hátrányainak csökkentését, idővel annak teljes felszámolását. A kulcskompetenciák egyénre szabott fejlesztése a motiváló és támogató környezettel együttesen teszi lehetővé a diákok kibontakozását.

A Dobbantó programon túl a tanulóknak lehetősége van a Műhelyiskolában is részt venni, ahol további részsakmák sajátíthatóak el. A részsakma – 6-24 hónap alatt történő – megszerzéséről kiállított szakmai bizonyítvány államilag elismert alapfokú végzettséget és szakképesítést tanúsít, és legalább egy munkakör betöltésére képesít.³

Az Iskola 2023-ban csatlakozott a Kódolás Hete rendezvénysorozathoz, az iskolai alapítvány közreműködésével a „Meet and Code” pályázaton sikeresen szerepeltek, és két rendezvény is támogatásra érdemesnek bizonyult.

Az intézmény rendszeresen szervez családi délutánt, kifejezetten az SNI tanulók és családjaik számára is, ahol megismerkedhetnek a 3D tervezés rejtelmével, a Lego robotok működésével, valamint a Micro:bit programozás alapjaival. Az Iskola célja a szakmai tudás megalapozása és egy összetartó közösség megteremtése.

Az Iskola fenntartója a *Kulturális és Innovációs Minisztérium*.

Az intézményvezető 2020 óta van jelenlegi pozíciójában. Elmondta, hogy ekkor észlelhetők voltak a diákok körében a gyakori konfliktushelyzetek, a tiszteletlen magatartás a pedagógusokkal szemben (ritkább esetben az összeszólalkozott diák és tanár konfliktusából lökdösődés alakult ki), továbbá a szülőkkel is voltak nehézségek, előfordult, hogy keményebben léptek fel a pedagógus kollégákkal szemben. Az intézményvezető elmondta, hogy a kezdetek óta (2020. szeptember 1.) van iskolaőr az intézményben. A 2018/2019-es tanév idején szolgálatot teljesítő biztonsági szolgálat utódja lett az iskolaőri intézmény. Az intézményvezető indokoltnak tartotta ezt a váltást, ugyanis a biztonsági szolgálat emberei aránytalanul súlyosabban kezelték az ártatlan gyermeki szórakozás tipikus eseteit. Pozitív változás volt az iskolaőr megjelenése, aki az arányosság és fokozatosság elvének megfelelően lép fel minden szituációban.

Az iskolaőri tevékenységről és az intézményvezető észrevételeiről

Az Iskolában T. T. iskolaőr látja el feladatait, aki helyi lakos. Már három éve teljesíti az iskolaőri szolgálatot az intézményben. Az iskolaőr 16 éves rendőri tapasztalattal rendelkezik, továbbá tanárképző főiskolán szerezte meg végzettségét. A munkáját reggel 7:30-kor kezdi meg, bejelentkezik a koordinátornál, majd magára ölti a formaruháját. Szolgálatát 15:30 óráig tart.

³ <https://drive.google.com/file/d/1408IBXIRNopUSleH0aF7UIHD8GoYcKp-/view> (letöltve: 2023.11.13.)

Az iskolaőr véleménye szerint a kezdeti nehézségek után a gyermekek elfogadták őt, és a pedagógusokkal is jó kapcsolatot ápol. Az iskolaőr segíti a gyerekek portán való fogadását, a beengedést reggel, ellenőrzi, hogy a belépő diák tartózkodhat-e az Iskola területén. A nap folyamán az iskolaőr feladatai közé tartozik az Iskola udvarán történő felügyelet a szünetek ideje alatt, valamint a tanórák idején az első és a második emeleti folyosókon való járőrözés. Testnevelés óra esetén az iskolaőr a tornacsarnok felé is tesz egy rövid kitérőt a rend érdekében.

Az iskolaőr kiemelte, hogy mind az Iskolától, mind a rendőrségtől megkapta a munkavégzéshez szükséges tárgyi eszközöket. Az iskolaőr rendelkezik a munkavégzéséhez szükséges technikai eszközökkel, például zárható szekrényvel, számítógéppel, mobiltelefonnal és internet-elérési lehetőséggel. Emellett a megfelelő felszerelés is biztosított számára, mint a formaruha, rendőrbot, vegyi eszköz és bilincs.

Kiemelte, hogy nagyon részletes volt a képzése, különösen a jogi ismeretek és az intézkedéshez kapcsolatos egységei a tananyagban. Az iskolaőr úgy véli, hogy a téli és nyári szünetekben is megrendezésre kerülő továbbképzések is nagyon hasznosak és praktikusak voltak, és segítettek számára a hatékonyabb munkavégzésben. Elmondta, hogy a továbbképzéseken megoszthatják egymással az eddigi tapasztalatokat az iskolaőr kollegákkal.

Az iskolaőr úgy véli, hogy a jó szóbeli kommunikáció elegendő a diákok közötti konfliktusok kezeléséhez. Az év elején a tapasztalata szerint mindig sűrűbben kell emlékeztetni a diákokat az Iskola által hozott egyszerű és követhető szabályokra. Az iskolaőrnek eddig egy esetben kellett intézkednie. Az eset 2022-ben történt, amikor fiúk és lányok vegyes csoportja szólalkozott össze, ami fizikai kontaktushoz vezetett. Az iskolaőr felhívása ellenére sem hagyták abba a tanulók az erőszakos magatartást, így az iskolaőr szétválasztotta őket.

A szolgálatot teljesítő iskolaőr hozzátette, hogy a fenti esetet leszámítva kisebb problémák voltak csak az intézményben, amelyek minden esetben kommunikációval megoldhatók voltak. Elmondta, hogy nincsenek nagyobb verekedések, rongálások az Iskola területén. Összességében a diákok szeretnek az intézménybe járni, sok esetben fordulnak a tanulók az iskolaörhöz segítséget vagy felvilágosítást kérni, amelyekre a tőle elvárható módon igyekszik válaszolni.

Egy esetben az intézmény területén kívüli konfliktushoz hívott az iskolaőr rendőri segítséget, ez alkalommal az Iskola melletti parkolóban bontakozott ki egy vitás helyzet. Az Iskola és a helyi rendőrség jó kapcsolatot ápol, együttműködésük segíti a biztonságos mindennapokat.

Az iskolaőr jelenléte és tevékenysége hozzájárul az iskolai közösség biztonságának és jólétének fenntartásához, és segíti az Iskola mindennapi folyamatainak zavartalan működését. Az iskolaőr pozitív kapcsolatot ápol a diákokkal, a szülőkkel és a pedagógusokkal, ami erősíti az iskolai közösséget.

Az intézményvezető elmondta, hogy az Iskola közössége a kezdeti nehézségek ellenére pozitívan fogadja az iskolaőrt, a diákok és a szülők is kedvelik, és a pedagógusok is értékelik a segítségét, bátran kérnek tőle támogatást. Úgy véli, hogy biztonságot ad az iskolaőr jelenléte. Az intézményvezető véleménye szerint már a formaruha látványának is fegyelmező ereje van. Az Iskola vezetősége is pozitív véleményt nyilvánít az iskolaőrség fontosságáról és hatékonyságáról.

Az intézményvezető hozzátette az évekkel ezelőtt észlelhető tiszteletlen magatartásformák alábbhagytak az iskolaőri programnak köszönhetően. Összességében pozitív változást lát az intézményvezető az iskolaőrség bevezetésének következtében, szerinte egyértelműen javult a biztonságérzet az Iskolában, azonban ez hosszú folyamat volt, amihez

hozzájárult az Iskolában dolgozó segítő szakemberek közössége, így a pszichológus, a gyógypedagógus, a pedagógiai asszisztens, valamint a mentálhigiénés szakember is.

Mind az intézményvezető, mind az iskolaőr elmondta, hogy panasz az iskolaőri tevékenységgel összefüggésben nem érkezett.

A vizsgálat megállapításai

1. Az iskolaőri tevékenység ellátásának feltételei tekintetében

Az Rtv. 10/A. §-ának (2) bekezdése rögzíti, hogy az iskolaőrséget az érintett nevelési-oktatási intézmény igényeinek megfelelően úgy kell megszervezni, hogy az biztosítsa az adott nevelési-oktatási intézmény pedagógusai, a nevelő és oktató munkát közvetlenül segítő alkalmazottai, illetve oktatói nemzeti köznevelésről szóló törvényben, illetve szakképzésről szóló törvényben meghatározott feladatainak zavartalan ellátását, a sérelmükre elkövetett jogellenes cselekmények megelőzését.

Az Rtv. 10/B. §-ának megfelelően az iskolaőr feladatai ellátáshoz szükséges tárgyi eszközök egy részének, valamint a saját használatra szolgáló helyiségnek a biztosítása az adott nevelési-oktatási intézménnyel kötött együttműködési megállapodás tárgya.

A BM rendelet és az ORFK utasítás vonatkozó normái értelmében az iskolaőrség szervezése, a BM rendelet 7. számú melléklete szerinti formaruházat és felszerelési eszközök biztosítása és utánpótlása, 8. számú melléklete szerinti szolgálati igazolvány biztosítása, az iskolaőri tevékenység egyéb feltételeinek megteremtése, továbbá az iskolaőrök kiválasztása és képzése az ORFK és a vármegyei (fővárosi) rendőr-főkapitányság feladata.

A Hszt. 287/C. §-ának (22) bekezdése szerint az iskolaőr a nevelési-oktatási intézményben az iskolaőri feladatok ellátását akkor kezdheti meg, ha – a munkáltató által meghatározott határidőn, de legfeljebb a munkaviszony létesítésétől számított kilencven napon belül – sikeres iskolaőri vizsgát tett

- a) a törvényben részére meghatározott intézkedések és kényszerítő eszközök alkalmazásával kapcsolatos elméleti ismeretekből, azok gyakorlati alkalmazásából,
- b) a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló törvényben, valamint a Büntető Törvénykönyvről szóló törvényben meghatározott rendelkezések ismeretéből, valamint
- c) alapvető pedagógiai és gyermekpszichológiai ismeretekből.

A BM rendelet 3. §-ának (1) bekezdése szerint a munkaköri követelmények érvényre juttatása, a jelentkező iskolaőri tevékenység ellátására való alkalmasságának megállapítása érdekében az egészségügyi, pszichológiai alkalmasságot, valamint a fizikai állóképesség követelményeinek való megfelelést a munkaviszony létesítését megelőzően és annak fennállása alatt és az e rendeletben foglaltak szerint időszakosan visszatérően vizsgálni és minősíteni kell.

A helyszíni látogatás során munkatársaimmal meggyőződünk arról, hogy az iskolaőr rendelkezik a feladatellátáshoz szükséges formaruhazattal, felszerelési eszközökkel, valamint saját helyiséggel és ahhoz tartozó egyéb szükséges eszközökkel. Az iskolaőr maga is úgy nyilatkozott, hogy a feladatellátás körülményei megfelelőek.

A rendelkezésre álló információk és az iskolaőr beszámolója alapján elmondható, hogy az iskolaőr a Hszt. szerinti szükséges képzést sikeresen elvégezte, tevékenysége ellátására alkalmas. Ennek tényét a következők is erősítik:

- az iskolaőr beszámolójából kitűnt, hogy maradéktalanul tisztában van a jogszerű intézkedési lehetőségeivel, azok korlátaival;

- az elsajátított kommunikációs eszközökkel sikerrel kezelt olyan konfliktusokat békés úton, amelyek akár komolyabb atrocitásokhoz is vezethettek volna;
- a gyermekek az iskolaőr tekintélyét elfogadták, mindemellett pedig bizalommal viseltetnek iránta, fordulnak hozzá akár segítségkérés okán, akár pusztán kíváncsiságból.

2. Az iskolaőri tevékenység ellátása vonatkozásában

A Gyermekegyezmény 6. cikkének 2. pontja értelmében a részes államok a lehetséges legnagyobb mértékben biztosítják a gyermek életben maradását és fejlődését. Az 1. cikk alapján gyermeknek tekintendő az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri. A 19. cikk 1. pontja rögzíti, hogy a részes államok megtesznek minden arra alkalmas, törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás – ideértve a nemi erőszakot is – bármilyen formájától mindaddig, amíg szüleinek vagy valamelyik szülőjének, illetőleg törvényes képviselőjének vagy képviselőinek, vagy bármely más olyan személynek, akinél elhelyezték, felügyelete alatt áll. Ugyanezen cikk 2. pontja alapján ezek a védelmi intézkedések szükség szerint olyan hatékony eljárásokat foglalnak magukban, amelyek [...] a fentebb leírt rossz bánásmód eseteiben hozzájárulnak a cselekmény felismeréséhez, bejelentéséhez, a jelentés illetékes helyre juttatásához, vizsgálatához, kezeléséhez és az esetek figyelemmel kíséréséhez; szükség szerint magukban foglalják a bírói beavatkozással kapcsolatos eljárást is. A 28. cikk 2. pontjának megfelelően a részes államok megtesznek minden alkalmas intézkedést annak érdekében, hogy az iskolai fegyelmet a gyermeknek, mint emberi lénynek a méltóságával összeegyeztethetően és a Gyermekegyezménynek megfelelően alkalmazzák.

A Gyvt. 6. §-a (4) bekezdésének megfelelően a gyermeknek joga van ahhoz, hogy a fejlődésére ártalmas környezeti és társadalmi hatások, valamint az egészségére káros szerek ellen védelemben részesüljön. Az (5) bekezdés rögzíti továbbá, hogy a gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással – fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal –, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenyegetésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak. E § (2a) bekezdése külön kiemeli továbbá, hogy a hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermeknek joga van ahhoz, hogy fokozott segítséget kapjon a fejlődését hátráltató körülmények leküzdéséhez és esélyeinek növeléséhez. A Gyvt. 5. §-a, valamint a Ptk. 2:10. §-a értelmében gyermeknek tekintendő az, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be, és törvényes házasságkötés útján sem vált nagykorúvá.

A Köznevelési tv. 9. §-a értelmében a tanulók rendszeres nevelés-oktatása, az érettségi vizsgára, valamint a művészeti alapvizsgára történő felkészítése az iskola feladata.

Az Rtv. 10/A. §-ának (3) bekezdése rögzíti, hogy az iskolaőr a nevelési-oktatási intézmények rendjének fenntartásával össze nem függő kérdésben nem tehet javaslatot, és nem hozhat döntést.

Az Rtv. 10/A. §-ának (1) bekezdése alapján a Rendőrség a nevelési-oktatási intézmények rendjének fenntartását – a nevelési, oktatási intézmény területén tanítási időben – iskolaőrség útján biztosíthatja. Ugyanezen § előző pontban már hivatkozott (2) bekezdésének megfelelően az iskolaőr feladata, hogy biztosítsa az adott nevelési-oktatási intézmény zavartalan működését, megelőzze a jogellenes cselekményeket, illetve – figyelemmel az Rtv. 15-17. §-aiban foglaltak megtartására, a szükségesség és arányosság mércéjének megfelelően – intézkedjen azokkal szemben.

Az iskolaőr köteles a nevelési-oktatási intézmény, illetve a tanulók vagy az intézmény dolgozóinak biztonságát sértő vagy veszélyeztető személyt tevékenysége abbahagyására felszólítani. Ha az intézkedés alá vont személy az iskolaőr felszólításának nem tesz eleget, az intézkedő iskolaőr figyelmezteti, hogy szigorúbban lép fel. [Szolgálati Szabályzat 102/K. §] Tehát az intézkedés megfelelő sorrendje: először felszólítás, ennek sikertelensége esetén a jogkövetkezményekre való figyelmeztetés, ha pedig ez sem vezet eredményre, a szükséges intézkedések megtétele.

A Szolgálati Szabályzat 102/I. §-a rögzíti ugyanakkor, ha az iskolaőr a nevelési-oktatási intézményben olyan jogsértő magatartást észlel, illetve olyan magatartást hoznak a tudomására, amely rendőri intézkedést tesz szükségessé, köteles arról a Rendőrséget értesíteni rendőri intézkedés kezdeményezése érdekében.

Az Rtv. és a Szolgálati Szabályzat vonatkozó rendelkezései alapján az iskolaőr kizárólag a következő intézkedéseket teheti:

- a feladatai ellátásához szükséges mértékben felvilágosítást kérhet (Rtv. 32. §);
- bűncselekmény, szabálysértés, baleset, egyéb esemény helyszínét biztosíthatja (helyszín biztosítása, Rtv. 43. §);
- a biztonságot sértő vagy veszélyeztető személyt tevékenysége abbahagyására felszólítja (Szolgálati Szabályzat 102/K. §), e személyt igazoltathatja (Szolgálati Szabályzat 102/M. §);
- az erőszakos jogellenes cselekményen tetten ért személyt feltartóztatja, visszatartja (amíg a rendőrök ki nem érkeznek) (Szolgálati Szabályzat 102/N. §);
- a szabálysértési- vagy büntetőeljárás során lefoglalható/bizonyítékként felhasználható dolgot ideiglenesen elveheti (a rendőrök kitérkezéséig);
- veszélyhelyzet, önveszély-okozás vagy öngyilkossági kísérlet megakadályozása érdekében intézkedhet (speciális biztonsági intézkedés), iskolát lezárhat.

Az Rtv. szerinti kényszerítő eszközök közül kizárólag a következők alkalmazására van lehetőség [Rtv. 10/C. § (2)] (a biztonságot sértő vagy veszélyeztető tevékenység megszakítása érdekében, az azt elkövető személlyel szemben, illetve tettenérés esetén):

- testi kényszer (Szolgálati Szabályzat 102/Q. §), azzal, hogy az iskolaőr – szemben a testi kényszer általános szabályaival – ütést vagy rúgást nem alkalmazhat;
- bilincs (Szolgálati Szabályzat 102/R. §), azzal, hogy alkalmazására – szemben a bilincselés általános szabályaival – kizárólag a visszatartott személy szökésének, önkárosításának megakadályozása érdekében van lehetőség, főszabály szerint kizárólag előre helyzetben (amely alól csupán akkor tehető kivétel, ha valaki aktívan ellenszegül, illetve támadó magatartást tanúsít); továbbá
- vegyi eszköz, illetve rendőrbot (Szolgálati Szabályzat 102/S. §), azzal, hogy az nem alkalmazható terhes nővel vagy gyermekkorúval szemben (a jogos védelem esetét kivéve) [Rtv. 61. § (2)].

A fentiekben túl az iskolaőrt felvilágosítás-adási és segítségnyújtási kötelezettség is terheli, amely alapján a hozzáforduló számára – tőle elvárható módon – köteles felvilágosítást adni, segítséget nyújtani (Szolgálati Szabályzat 102/H. §).

A fentiek alapján elmondható, hogy az iskolaőr tevékenységének másodlagosan és korlátozottan része a különféle intézkedések megtételének, kényszerítő eszközök alkalmazásának a lehetősége. A korlátozottság egyaránt megjelenik:

- területi alapon (az adott nevelési-oktatási intézmény területe),
- időben (az iskolaőr tevékenysége a tanítási időre korlátozódik, nincs lehetősége ezen túl szolgálatba helyezni magát), valamint

- terjedelemben (a rendelkezésre álló intézkedések és kényszerítő eszközök fajtája, valamint azok alkalmazásának lehetősége és módja vonatkozásában).

Tevékenységének elsődleges funkciója a nevelési-oktatási intézmény rendjét megzavaró, mások jogait sértő vagy veszélyeztető cselekmények pusztja jelenléttel, illetve mediatív és békés jellegű intézkedéssel való megelőzése. Az iskolaőr tevékenysége vonatkozásában markánsabban érvényesül az intézkedések, különösen pedig a kényszerítő eszközök alkalmazásának *ultima ratio* jellege, mint egy rendőr esetében, funkciója pedig alapvetően járulékos jellegű, azaz nem helyettesítheti a Rendőrség általános szabályok szerinti intézkedési kötelezettségét.

Az iskolaőr tevékenysége során az Rtv. 15-17. §-aiban rögzített arányosság és a fokozatosság elve alapvetés. Külön kiemelendő, hogy a Szolgálati Szabályzat 102/P. §-ának (4) bekezdése alapján kényszerítő eszköz alkalmazását jól hallható, közérthető és határozott módon a következő sorrendben meg kell előznie: a) a jogellenes magatartás abbahagyására való felszólításnak, a „törvény nevében” szavak előrebocsátásával, valamint b) a figyelmeztetésnek, hogy kényszerítő eszköz alkalmazása következik.

A helyszíni látogatás során elhangzott intézményvezetői és iskolaőri beszámolók, valamint a rendelkezésre álló információk alapján elmondható, hogy az iskolaőr tevékenysége során maradéktalanul megtartotta az irányadó normatív szabályokat. Az iskolaőr eddigi fellépései során megtartotta a fokozatosság és az arányosság elvét, egyetlen alkalommal kezdeményezett a felszólításon túl további intézkedést, ezen túl kényszerítő eszköz alkalmazása nem merült fel. Jelenlétével és tevékenységével aktívan hozzájárult ahhoz, hogy az Iskola zavartalanul működhessen, az intézményben tanuló gyermekek oktatáshoz, védelemhez és gondoskodáshoz, valamint a testi és lelki egészséghez való joga az Iskola területén, tanítási időben érvényesüljön.

A fenti megállapításaimra figyelemmel, az eljárásom keretében az Iskolában folytatott helyszíni látogatás során alapvető jogokkal kapcsolatos visszásságot nem tártam fel.

Budapest, 2023. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos